

107

78

LX-78

"Лисаи-и Осман"

(Османский язык).

Учебник для первого года старше-
классников.

Стамбул.

1321/1903-1904 г.

г.Талас.

От зам. имама Алымбаева.

لسان عثمانی

برنجی سنی

مکاتب رشیدیہ تک برنجی سنہ سنہ مخصوص صدر

وٹانی

دارالفنون و مکتب ملکیت شاہانہ مدیر معارف

علی نظایا

قلم

یکانہ سوکیلیمزدر لسان عثمانی
لسان عجمی مرقوم ایچون جبلیدر
مدار تربیت انسان ایچون تعلیمدر
تعلیمکده مداری لسان ملیدو
معلم ناجی

طبعہ ثانیہ

معارف نظارت جلیله سنک رخصتبله طبع اولمشدر

استانبول

شرکت حسنیہ مطبعہ سی — باب عالی جاده سنده نو ص ۵۲

۱۳۲۱

خطیب سی ای دیبولات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اسانمزك يالگوز قواعد تركيه سنه دائر (لسان عثمانی) ناميله
بوندن اول وجوده كتير مش اولديغ كتاب بحمد الله تعالى مظهر
رغبت عقلا اوله رق آنى ايگنجه سنه عدو مكاتب رشديه نك ايلك
سنه سنه او يرشلى مرتبه ده اختصار الله بو كتابجي حصوله كتير مش
وامنه (لسان عثمانی - رحيمى سنه) دشمش ايدم بودقه بونك
سائمه قوايه حضرت پاشاه سنه طبعه نائمه سنه مو فق اولديغمدن
برده سؤال وجواب طبعه اوق . نكاتب استاذيه نك صوكت
صنفرينه لورشلى بولمق اوره ده مختصرى ميدانه كتوردم
واسمنه (مختصر - صرف عثمانی) ديدم . بالله التوفيق .

آغز ن معنالى و مضامير چقان سوره (فظ) و خاصه
مضاليسنه (كلمه) دينبر كه بر اسم فعل ، حرف اسماريله اوچه
آيبريلير . بناء عليه بو كتاب اوچ باب اوزرينه مرتب اولوب
باب اول (اسم) ، باب ثانى (فعل) ، باب ثالث (حرف) بياننده دره
اولا معلوم اولسونك : كلتي تشكيل ايدن حروف تراكيجه
صورت كتابت اعتباريله ايكي به آيبريلوب بر قسمنه (حروف
منفصله) و برطاقنه (حروف متصله) دينبر .

حروف منفصله ؛ كند بسدن صگره بشقه بر حرفله بر اشمه ين
حرفلدر كه شونلدر : ا د ذ ز ژ و .

حروف متصله؛ هم کنديسندن اول وهم کنديسندن صکره
 ديگر حرفلاره برلشن حرفلدر که شونلدر : ب پ ت ج
 چ ح خ س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک گ ل م ن ک ه ی .
 نایاً معلوم اولسونکه : آغزندن چيقان حرفلرک آلقلری
 کیفیت مخصوصه به (حرکه) دیرلرکه (سکون) ه دخی شاملدر .
 اوستون ، اسره ، اوتری نامنده اوچ نوع حرکه اولوب
 بونلره عربجه فتحه ، کسره ، ضمه دیر .

فتحه ایضا ضمه حرفک اوستندن وکسره آلتندن رهم اولور؛
 فتحه نك علاقی شو (َ) ضمه نك علاقی بو (ُ) ، کسره نك
 علامتی ده شو (ِ) در . عربی اولوبده لسانمزده دخی اسلوب
 عرب اوزره استعمال اولنان بعض کلماتده ایکی اوستون نامیله برده
 شو (آ) یا خود بو (آ) علامت وارددر : تعظیماً ، تأدیماً . حرفک
 مکرر اوقونمه سنه اشارت اولمق اوزره اوسته شو (ّ) اشارت
 قونیلور . سکونه حرفک اوستندن بو (ّ) اشارت آتیلیر .

(ا ، و ، ه ، ی) حرفلری بعض کره حرکه کی قولانلدا قلمندن
 بونلره (حروف املا) دینیر و بو حالده (ا) ایله (ه) فتحه به ،
 (و) ضمه به ، (ی) کسره به اشارت اولور .

الف دائماً حرف مد اولوب اوست طرفنده کی حرفک
 فتحه سی اوزاتیر . همزه ایله اجتماعده یعنی اوست طرفنده کی
 حرف همزه اولدقده خطده شو (آ) یا خود بو (ا) صورت
 پیدا اولور : آسر ، آدم ، منشات .

— ❖ باب اول ❖ —

❖ اسم واقسامی ❖

اسم؛ بر کلمه در که باشلی باشنه معناسی وار و او معنائک زمانه
تعلق یوقدر: انسان، کاتب، محمد، کیمک، بن، سن، بو، شو،
او، بر.

اقسامی شونلردر: اسم جنس، اسم خاص، مصدر،
صفت، ضمیر، اسم اشارت، اسم عدد.

اسم جنس؛ بر شئیئک جنسنه اسم اولاندر: کدی، کویک
کتاب.

اسم خاص؛ بر شئیئک شخصنه اسم اولاندر: مصر، نیل،
محمد، ولی.

تمرین

۱ — آشاغیده کی اسملرک نه نوع اسم اولدقلری طلبه
طرفدن یانی باشنه یازلمه سی :

طبق . بروسه . پنجره . مندر . چناق . استانبول . منقل . اسکمله .

آماج . پارہ . انتاری . فس . کوملک . طرنہ . احمد . روزکار . نیش .
 ملی . آسبیا . قایق . قدامہ . صرکب . کاغد . یازہ . ادرنہ . منارہ . سپت .
 جامع . سندالیہ . فنارہ . باغچہ . چیچک . روسیہ . ایوب . اسنانبول .

.....

تمرین

۲ — شخص اسملرینی برستونہ ، اشیا اسملرینی دیگر
 برستونہ و نباتات اسملرینی براوچنجی ستونہ یازگن :

مناو ، شکر ، سوت ، یاسمن ، بغدادی ، خواجہ ، قہوہ ، چای ، سپت ،
 قہو ، بقال ، جمال ، حلاج ، جام ، دستی ، مشربہ ، آنا ، بابا ، جامع ، لامبہ ،
 کوك ، چبدم ، لالہ ، لالا ، الم ، کاغد ، صرکب ، حقہ ، چاقی ، سرو ، چنار ،
 چن ، کل ، کول . صبرہ ، ماصہ .

//////////

تمرین

۳ — نقطہ لرك یرینہ مناسب براسم یازگن :

یازو . . . ایله یازیلیر — قایماق . . . دن یاپیلیر — شکر
 . . . دن چیقاریلیر — . . . طوغار ایسه کوندوز اولور و . . .
 باتار ایسه کیجه اولور — بر سنه ده اون ایکی . . . وارد —
 قویونلرك . . . ایکی چتالدر — درس . . . سنز اوکرنلر — باغ
 بوزومی . . . ده در .

﴿ مصدر ﴾

كَلَّمَ و قَالَمَق كَبِي ذَات اَيْلَه قَائِم بِر مَعْنَايَه دِلَالَت اَيْدِن اِسْمِدِر .
 عِلَامَتِي آخِرِنْدَه (مَق) يَاخُود (مَك) بُولْمَقْدِر . (مَق) لَفْظِيَه
 نَهَايَتِنْنَه (مَصْدِر ثَقِيل) و (مَك) لَفْظِيَه نَهَايَتِنْنَه (مَصْدِر خَفِيف)
 دِيْمَشَلِر : اَوْقَوْمَق ، يَازْمَق ، كَلَّمَ ، كَيْتَمَك .

فَعْل وَصَفْت صِيغَه لِرْبَنَه اَصْل وَ مَأْخُذ اَوْلَدِيْنِي جِهْتَلَه (مَصْدِر)
 دِيْنَلْمَشْدِر . كَلْمَكْدِن : كَلْدِي وَ كَلْن . قَالْمَقْدِن : قَالْدِي وَ قَالَان كَبِي .
 اِدَات مَصْدِر اَوْلَان (مَق) و (مَك) لَفْظَلِرْيَنَك آخِرِنْدَه كَبِي
 (ق) و يَاخُود (ك) حَرْفِي قَالْدِرُوب يَرِيْنَه بِر (ه) كَتِيْرَه رَك
 تَلْفِظ اَوْلَان صِيغَه لِرَه (حَاصِل مَصْدِر) و يَاخُود (اِسْم مَصْدِر)
 دِيْنِيْرَكه اَنْلَر مَن حَيْثُ الصِّيغَه نَهِي حَاضِر لِر اَيْلَه مَشَا كَلْدِر :
 كَلَه ، قَالَه ، اَيْتَه ، جِيْقَمَه .

(اِسْم مَصْدِر) غَيْرِ قِيَاسِي اَوْلَان صَفْت صِيغَه لِرْيَنَك آخِرِيْنَه
 (لَق) و يَاخُود (لَك) لَفْظِي عِلَاوَه اَيْلَه دَه حَاصِل اَوْلُور : قَالِيْن
 وَ قَلِيْنَلَق ، اِيْنَجَه و اِيْنَجَه لَك ، قَانِي وَ قَانِيْلَق ، نَارِيْن وَ نَارِيْنَلَك .
 مَصْدِر لِرَك بَرْدَه (بِنَاء نَوْع) قَسْمِي وَا رِدْرَكه كَيْفِيْت اِفَادَه
 اَيْدِن صِيغَه دِيْمَكْدِر .

لِسَانْمَزْدَه اَوْ نَوْع مَصْدِر لِر اَمْر حَاضِر صِيغَه لِرْيَنَك وَ تَعْبِير
 آخِرَلَه مَصْدِر لِرْدِن (مَق) و يَا (مَك) لَفْظَلِرْيِي اَنْهَرَق قَالَان
 مَادَه اَصْلِيَه نَك آخِرِيْنَه بِر كَسْرَه اَيْلَه بَرَابِر (ش) حَرْفِي كَتِيْر مَكْلَه

بیلیر قیاسی صیغہ لردر : کلش ، کیدش ، اوطورش ، قالقش .
 بیلمک وبولامق کبی مادہ اصلیه تک آخری متحرک اولان
 کلماندہ شیندن اول بریاء مکسورہ کتیر بیلیر : بیله ییش ، بولایش .
 بعضاً (ش) یرینه (م) کتیر بیلیر : یاتم ، چالم ، الم ، صاتم .

تمرین

ع — طلبہ طرفدن آشاغیدہ کی جملہ لردہ بولناز ایکی درلو
 مصدرک تحلیلی :

نیم مکتبه کیرمہم محضا علوم و فنون تحصیل ایتک ایچوندر — نیم
 بوقلمی کسمہم سنک بازو یازمه آ ایچوندر — نیچون برادرکزک مکتبدن
 کله سنی کلا یورسکز، آتک دها مکتبدن کله سنہ بر ساعت وار — خواجه
 افندیکن مجازات آلامق ایچون در — لررضی اوکر نعه ض اقتضا ایدر —
 در — لررضی کوزلجه اوکر نعه یه سمی وغیرت ایتلی بز — سنک بوکون
 بوراده بکله مه کزه سبب محضا ملاقات کزله مشرف اولقدر — خواجه
 افندیکن بوکون وبرمش اولدینی وظیفه یی بیتیرمک آنجق اوچ ساخته
 متوققدر .

﴿ لازم و معتدی ﴾

لازم ؛ مصدرک معناسی فاعلک برحالی اولوب غیر یه تعلق

ایتمز : یاتمق ، او یومق .

معتدی، مصدرک معناسی فاعلک برایشی اولوب غیریه
تعلق ایدر: کسمک، قیرمق.

مصدرک معناسنک تعلق ایتدیکی شیئیه (مفعول) ومعنای
مصدرینک قائم اولدینی ذاته (فاعل) دینیر.
مفعولدن مقصد مفعول به اولوب (صریح) و (غیر صریح)
اسملریله ایکی قسمدر.

مصدرلرک و آنلردن تولد ایدن فعللرک برطاقی هم مفعول
به صریح وهم مفعول به غیر صریح و برطاقی یالکیز مفعول به
غیر صریح آیر و برطاقی هیچ مفعول آماز.

یالکیز مفعول به صریح ایله هم مفعول به صریح وهم مفعول به
غیر صریح آانلره (معتدی) و هیچ مفعولی اولمایانلر ایله یالکیز
مفعول به غیر صریح آانلره (لازم) دینیر.

لازملر مفعول افضلا ایتیه یوب آنجق بعض کلماتک امکانه
واشخصا صه تعدی و تعلق واردر: اوه کیرمک، خانه ایتک،
فلانه کیتمک، سکا کلک.

تمرین

۵ — طلبه طرفدن لازم اولان مصدرلر برستونه و معتدی
اولانلر دیگر برستونه یازیله جقدر:

آلق، کورمک، کولمک، قانمق، صاتمق، اوطورمق، کزملک، پیشیرمک.

یاوارمق، یازمق، اوکرتمک، سرمک، چیقارمق، اوزاتمق، اوزاتمق،
کورتمک، آسمق، چیزمک، صرارمق، کوزتمک.

لازمی متعدی و متعدی بی لازم قیلمق

لازمی متعدی قیلمده قاعده ماده اصلیه یعنی مصدر لردن
ادات مصدر قالدردقدن صگره باقی قالان ماده به اادات تعدیه
اولان (ت) حرفی یاخود (در) لفظی علاوه ایتمکدر، شویله که:
ادات مصدرک ماقبلی ساکن اولان کله لرده علی الاکثر (در)
لفظی کتیریلیر: طورمق و طوردرمق، کولمک و کولدرمک،
اویومق و اویوتمق، اریمک و اریتمک، اادات مصدرک ماقبلی ساکن
اولوبده ماده اصلیه نک حرفی کثیر اولورسه ینه (ت) کتیریلیر:
اوطورمق و اوطوتمق، صارمق و صاراتمق [۱].

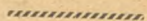
معددی بی لازم قیلمده قاعده، اادات مصدردن اول برنون
ویاخود شین علاوه ایتمکدر که بوگا مطاوعت دینیر: کزتمک
و کزتمک، صاومق و صاوشمق. بعض کره شین معنای مشارکتی
مفید اولوب او حلاله دخی کله لازم اولور: قاچمق و قاچشمق،
قوشمق و قوششمق [۲].

[۱] یاتمق و ییتمک الخ کبی کلمات ایچون لسان عثمانینک ایکنجی
سنه سنه مراجعت اولنه .
[۲] قوشمق کله سنده (ش) نفس کله دندر .

تمرین

۶ - طلبه آشاغیده کی مصدر لردن لازم اولانلری برستونه
و معندی اولانلری دیگر برستونه یازه جق و بیده لازم لری متعدی
و متعدیلری لازم قیله جقدر :

کلهک . یاتق . کورمک . بولق . کیتماک . کسمک . چیزماک . اوزاتق .
اوزاتق . کسمک . باقق . کولماک . طورمق . چاغیرمق . سوپورماک .
صایق . بیتیرماک . قاتق . قاتق . اسمک .

﴿ معلوم و مجهول ﴾

معلوم ؛ فاعله نسبت اولنانلردر : کسمک ، قیرمق .
مجهول ؛ مفعوله نسبت اولنانلردر : کسلمک ، قیرلوق .
معتدیلر معلوم و مجهول اولور ، لازم لری یالکیز معلوم
اوله بیلیر .

بر مصدر معلومی مجهول قیلمه ده قاعده ، ماده اصلیه نک
آخری متحرک یا خود لام اولمازسه ادات مصدر دن اول (ل)
کتیر بیلیر : کسمک و کسلمک ، کسمه و کسلمه ؛ قیرمق و قیرلوق ،
قیرمه و قیرله . ماده اصلیه نک آخری متحرک و یا خود لام لی اولور
ایسه (ن) زیاده ایدیلیر : چیکنه مک و چککنمک ، بولق و بولنمق .
تذییه — ادات تعدیه اولان (ت) ، ادواتدن بر شیشه متصل

اولدینی وقت (د) اولدینی کبی مجهوللرده دخی حرکه لیدیکی
وقت (د) اولور: ارادلق، اریدلمک. فقط دالی تاپه قلب ایتمه مکده
جازدر: آراتلمق، اریتلمک.

تمرین

۷ - طلبه آشاغیده کی مصدرلری مجهول قبله جقدر :
کورمک. آلمق. صاتمق. کورمک. ایسته مک. اوطورتمق. کتیرمک.
طونمق. قازمق. دیزمک. آشرمق. قازانمق. سیرمک. قاصمق. بیلیمک.
سزیمک. بیچمک. ایچمک. آتمق. قاتمق. قریتمق. سوزمک.

﴿ مصادر مرکبه ﴾

مصدرلر بسیط اولدینی کبی مرکبده اولور. بسیط ؛
شمدی یه قدر یازلمش وارقونمش اولدینی وجهله آلمق، کورمک
بولمق، کسمک کبی اولان صیغه لر در . مرکب ، درت قسمدر :
۱ - اسملرک وصفلرک آخیرینه مصادر قبله ده (لا)
و خفیفه ده (له) کتوروب ادات مصدری علاوه ایله اولور :
طوز و طوزلامق ، شکر و شکرله مک ، طویال و طویاللامق ،
زوکورد و زوکوردله مک . صفلرک آخیرینه برد، (لش) علاوه-
سیله مصدر مرکب تشکیل اولنور : زنکین و زنکیناشمک .
اسلردن تشکیل اولنانلر متعدی و صفلردن تشکیل اولنانلر
لازمدر .

۴ — آشاغیده مذکور صفت سماعیلرک آخرینه خفیفلرده
(لن) ویا (لت) و ثقیللرده (لان) ویا (لات) علاوه ایتدکن
صکره ادات مصدر زیاده سیله ده اولور : کوزل و کوزلانمک
و کوزلانتمک؛ طاتلی و طاتلیلانمق و طاتلیلاتمق . (لن)، (لان)
ایله کلنلر لازم و (لت)، (لات) ایله کلنلر متعدیدر .

۳ — مصدر دن ادات مصدری ماقبلی سا کن اولدینی حالده
(ه) یه و حرکه لی اولدینی وقتده (یه) یه تبدیل ایتدکن صکره
(بیلمک) مصدر یله ترکیب اولنان مصدر لر در که بوکا مصدر
استطاعت دینیر : آلمق و آله بیلمک، کلک و کله بیلمک، آرامق
و آرایه بیلمک .

۴ — ادات مصدرک حذفدن صکره ماده اصلیه نک آخرینه
سا کن اولور سه (ی) و حرکه لی اولور سه (بی) زیاده ایتمکه
برابر (ویرمک) مصدر یله ترکیب اولنان مصدر لر در که بوکا
مصدر استعجال دینیر : آلمق و آلیورمک، کلک و کلیویرمک،
آرامق و آرایویرمک .

تمرین

۸ — طلبه آشاغیده کی اسم و صفتلر دن لازم و متعدی
مصدر تشکیل ایده جکدر :

قامچی. آجی. یاغ. سرت. میسخ. بیوک. چیوی. قولای. کاغده.
ضریف. جلد. چرکین. فورچه. فنا. صو. اوصلی. بیل. کوتو. صباح.
نازه. آقشام. درین. طاش. تنبل.

تمرین

۹ — طلبه شو مصدرلرک هر بریله مصدر استطاعت
واستعمال تشکیل ایدہ جقدر :

بیلمک . آ کلامق . صورمق . کوندرمک . سالامق . طوبلامق .
دوشیرمک . دوندرمک . آچق . صاچق . دوکک . کتورمک .

﴿ مثبت و منفی ﴾

مصدرلرو آنلردن طوغان فعللر وصفلر مثبت و منفی اولور .
(مثبت) کندیسنده وارلق (و منفی) یوقلق معناسی اولان
مصدرلردر .

بر مثبت مصدری منفی باعمده قاعده ، ابات مصدردن اول
قیلدرده (ما) و خقیفلرده (مه) یاخود (م) زیاده ایتکدر : کک
و کلمک یاخود کلمه مک ، آلمق و آلامق . مصدر استطاعتک منفیسنده
ومثلا آله بیلمک دن آله مامق دینیر .

تمرین

۱۰ — طلبه شو مصدرلی منفی قیله جقدر :

بیلمک . آ کلامق . آ کلایه بیلمک . صورمق . کوندرمک . صانیو برمک .
طوبالامق . طوبلامق . دوشیرمک . میخلامق . درینلشمک . اسمک .
آصمق . کتیرمک .

﴿ صفت ﴾

صفت؛ هم ذاته وهم آنک برصفتنه دلالت ایدن اسمدر:
کاتب، تاجر، کور، طوپال، شالی، چچکلی کبی که یازی بازان
و تجارت ایدن و کور مهن و آفسایان و شام شهرنندن اولان
و چچکی بولان دیکر . ایشته بولردن هم بر ذات هم ده
بر حال و صفت آکلا: لمقدمه در .

صفتلرک برطاقی سماعی و برطاقی قیایدر .

سماعی ایشیتوب بلله مکه ضبط اولان و یکدیگرینه قیاس
اولنه مایان کلهلردر : بیوک، توچک، اوزون، قیصه، کوزل،
چراکین، طارغین، اویانق کبی که بولره (صفت سماعیه) و (صفت
مشبهه) دینیر .

قیاسی - قاعده ایله بلله نیلن کلهلردر ؛ درت قسمدر :

۱ - (اسم فاعلی) در که مصدر معلوملردن (مک) یاخود
(مق) آتیله رقیرینه خفیفلرده (ن) و ثقیللرده (ان) علاوه سبله
یاخود (بحی) زیاده سبله اولور : کلن، اولان، کلبجی، اولبجی .
ادات مصدرک ماقبلی (ت) ایسه (د) اولور یاخود علی حاله
براقیلیر : ایشتمکدن ایشیدن و ایشتن، ایشیدبجی و ایشیتبجی .
ماده اصلیه نک آخری متحرک اولدینی برلرده (الف) و (ن)
و (بحی) دن اول بر (ی) زیاده قیلیر : سوبله ن، آرایان،
اوقریعی . منفیلرده دخی بوبله در .

۲ - (اسم مفعول) در که مصدر مجهوللردن (مک) یاخود

(مق) قالدریله رق یرینه خفیفلرده (ن) و قیللرده (ان) و یاخود
 (مش) علاوہ سیلہ اولور: بولنان ، سویلہ ن ، چلنمش .
 ۳ - (اسم منسوب) درہ لسانمزدہ ایکی نوع اسم منسوب
 اولوب بری عرب فاعده سی اوزرینہ یعنی کلملرک آخربنہ مشدد
 بری) زیادہ سیلہ در: عربی ، فارسی ، مکی ، مدنی . دیکری
 (لی) ویا (لو) یاخود (جه) لفظیلہ ختام بولان اسملر در :
 بغدادلی ، زورلو ، ترکیه ، فرانسرجه . (لی) لفظی تلفظی خفیف
 اولان کلملرہ و (لو) لفظی تلفظی ثقیل اولان کلملرہ علاوہ اولنور .
 دولتلو ، سعادتلو ، عزتلو کبی القاب علی العموم (لو) لفظیلہ
 قوللانیلیر .

۴ - (اسم تصغیر) درکہ برشیٹک صغیر و یا حقیر اولدیفی
 و یاخود شایان محبت و مرحمت بولندیفی کویسترن کلملر در؛ بوده
 اسملرک آخربنہ (جک) یاخود (جق) د (جکز) یاخود (جقز)
 علاوہ سیلہ اولور: تپہ ونپہ جک ، فوجی و فوجیجق ؛ اشکجکز ،
 آتجقز .

فی الاصل فارسی وادات تصغیر اولان (جه) لفظی دخی
 صفرک آخربنہ بر نقطه ایله ترکیه اوله روی اادات تصغیر اولور:
 خفیفجه ، آرجه ، چوچجه .

بعض اسملرک آخربنہ جه اداآی علاوہ سیلہ (صیغه نسبت)
 تشکیل اولنورکه برکار ایله اشتغالی بیان ایدن صیغه دیمکر :
 انمکچی ، کتابچی ، حریمی .

تمرین

۱۱ — طلبه آشاغیده کی کله لردن طوغر بدن طوغری به
اسم اولانلری برستونه واسمک صفت قسمندن اولانلری دیگر
برستونه یازه جقدر .

زنکین . کور . چولاق الم . کتاب . صاغر . چرکین . کوزل .
سرم . شمعدان . چولمک . کسکین . ازیک . قرغی . حقه . سونکر .
اتمک . یشیل . کاغد . سفره . قیسه . بوهر . ماتی . صندالیه .

تمرین

۱۲ — طلبه آشاغیده کی کله لردن اسم فاعل اولانلری
برستونه واسم مفعول اولانلری دیگر برستونه یازه جقدر :
کلن . بولان . آلتان . آلان . قیلنان . صاتیلان . صاتان . کوان .
بولنان . کوریجی . ویلینجی . کوروش . کورلش . کپریلن . آلمش .
دیگله مش . کورن . کوریلن . طولدران . بولدریلان .

تمرین

۱۳ — آشاغیده کی اسملر قاج درلو اسم همنسوب وایچندن
هانکیلری اسم تصغیر اوله بیلیر ایسه طابه طرفندن او اسملرک
اسم همنسوب و تصغیر باپلمه سی :
بلوط . صراکب . آفاج . عرب . قارغیچه . قار . بروسه . ادرنه .
اکمر . موم . هل . امتحان . قسوت . آرسلان . فرانسه . اوروپا .
سونکو . کاغد . اسکدار . بوهر . استانبول .

تمرین

۱۴ - طلبہ شو صفتلرک هانکی نوع صفت اولدیغی
کوستره جکدر :

ساری، مائی، کوزل، سوتلی، عربجه، نرقلی، سوریلان، بیان،
انلی، دوز، باغچه، فوتلو، اولاقچه، آدجکیز، ترکیه، بوسنالی، دیشچی،
کوجاک، صولو، قورو، طاقلی، کورچی، آهیرجه، آغیر، کوچوجاک،
فوجیجی، یاوروجفز، آل، مور، خوش، صبرلی، زورلو، سرینجه،
قوروجی، زوگورد، زکین، طوزلو، سوملی، عزتلو، رأفتلو، بیوک، طار.

﴿ اسم عدد ﴾

عددلر یعنی صایلر اصلیه، وصفیه، کسریه، توزیعیه
اسملریله دوت قسمدر :

اصلیه؛ اصل عددلرک اسملریدر : بر، اون، اللی الخ.
وصفیه؛ آخرنده (نجی) بولنان عددلردر: برنجی، اونجی.
آخرنده (ی) بولنان عدد اصلیلر عدد وصفی اولدقلری وقت
(ی) نك حذفی و (ت) بولنانلرده (ت) نك (د) قلبی اصول
املاندندر: ایکنجی، یدنجی، دردنجی. بونار، اسمارک صفت
نوعندندر.

کسریه؛ آخرنده (ده بر، ده ایکی، ده اون، ده اوتوز الخ)
بولنان عددلردر: درنده بر، یوزده اوتوز، اللیده بش.
توزیعیه؛ عدد اصلیلرک آخرنده (ی) اولانلره (شر)

واولمایانلر، (ر) علاوه سیه یایلان عددلردر: آلتیشر، اوچر،
بشر، اونر.

تمرین

۱۵ - آشاغیده کی عدد اصللردن اوچ قسم عدد آشکیمی:

ایکی، اوچ، بش، آتی، سکر، اون یدی، طموز، اون، اون
بش، یکریمی، آلتمش، آلتمش بش، اون آتی، یتمش، قرق، یوز،
سکسان، طفسان، طفسان اوچ، یوز درت، بیك.

﴿ ضمیر ﴾

ضمیر؛ متکلمه و یا مخاطبه و یا خود غائبه دلالت ایدن اسمدرکه
متکلم ایچون (بن)، مخاطب ایچون (سن) و غائب ایچون (او)
کله لیدر.

متکلم ایچون (ام) و تخفیف امله (م) و مخاطب ایچون (سین)
لفظلری ضمیره مخصوص اداات خبر اولوب قائب ایچون اولان
(در) لفظی ده عادی اداات خبردر.

ضمیرلر اسما و افعالله اتصالده اسملرک آخرنده اضافت
و فعللرک آخرنده فاعل علامتی املق اوزره شویله برر منهان
عبارت اولور: «م، ن، ی» بونلر منهای حروف متصله
اولان کلماته مخصوص اولوب منهای حروف منفصله اولان
کلمانده شوصورت حاصل اولور: «م، ن، ی»: کتابم، کتابک،

کتابی ؛ ارم ، اڈک . اوی ؛ ارقودم ، او قودک ؛ او قویہ جغم .
 ضماثرایله ضمیرہ مخصوص ادات خبر اولان الفاظک و اضافت
 و فاعل علاماتک جملری مفرد و جمع بحشدہ مذکوردر .

تمرین

۱۶ — طلبہ شو جملہ لردہ بولنان ضماثرایله ضمیرہ مخصوص
 ادات خبر اولان الفاظی و اضافت و فاعل علاماتی بیان ایده جکدره :
 بن دون بوراده ایدم — برادرم یارین کله جکدر — سن کاتدین
 فقط برادرک فاجردر — او طالبدر — بن چالشقام — بوکون بن
 کیدیورم — کتایم غائب اولدی — فلک نرہ ددر — قاضی بوراده در
 — چایم بولندی — سن کیمسین — بن احمد (یم) — او برادر کردر .

تمرین

۱۷ — طلبہ صفر لریک یرینه مناسب بر ضمیر بازه جقدره :
 ... نه قدر چاشیر ایسهک او قدر مکافانه نائل اولورز — ...
 بوسباح اداره مخصوصه تک بنغازی اسمندہ کی واپوریلہ بروسه به کیتدیلم
 — ... یازارم ... او قور — ... دون بر لکده بانده یغمز کتابی
 آلدکی ؟ — ... و ... از میره کیده جکسکز — ... بزی
 سور ... ده آنی سورز — خواجهک ... دن ممنون دکدر ،
 زیرا و بریدیکی درسله هیچ چاشم ورسین — چالش دیو ... آکا
 هر نه قدر سویله دیسه مده ... هیچ قولاق آصمادی .

﴿ اسم اشارت ﴾

بر شیشی کوسترمک زماننده قوللانیلان کله در: بو، شو، او.
 استعمالی ترکیب وصفی صورتیله در: بو کتاب، شو قلم کنیدی لرندن
 صگره مذکور اولان اسمه (مشار الیه) دینیر .
 بو و شو لفظلری قریب ایچون قوللانیلوب ضمیر فائب
 اولان (او) لفظی ده بعض کره اسم اشارت اوله رق بعید ایچون
 قوللانیلیر .

(شورا)، (بورا)، (اورا) کله لری مکانه مخصوص اسم
 اشارتدر؛ ایکی اولکبیر قریبه وار چنجیلری بعیده موضوعدر .
 پک یاقینه اشارتده (ایشته) و پک اوزاغی افاده ده (تا) لفظی
 علاوه اوله رق ایشته بو یا خود ایشته بوراسی و نا شو و نا
 اوراسی دینیر .

تمرین

۱۸ — طلبه آشاغیده کی جمله لری اسنساخ ایله ایچنده
 بولنان اسم اشارت لک آلتنه برر چیزکی چیزه جکدر :

بو کتاب — شو چوجق — کتاب بوراده — قلم اوراده —
 ایشته بو کتاب — بزم مکتب ایشته بوراسی — سزک قبو تاشو —
 سزک باغچه تا اوراسی — بزم قلم تا اوراده — اوراده کیم وار —
 شوراده برادر وار — بوراده بر کتاب وار — او ماصه کیمکدر .

﴿ مفرد و جمع ﴾

اسم ہر یا مفرد و یا جمع اولور؛ یا الگزل اولان و معناسندن برلك
 ویا الگزلق آگلاشیلان کلمہ یہ (مفرد) دیرلر: کتاب، قلم، کاغذ،
 دکان۔ بونلر بویله یا الگزل براغلمابوب آخربنہ (لر) کتیریلیر
 ایسہ (جمع) اوله رق بردن زیادہ یہ دلالت ایدر: کتابلر، قلملر،
 کاغذلر، دکانلر۔

بالجملہ صفتلرہ و صفات قیاسیہ دن معدود اولان اسم فاعللر
 ایله اسم مفعوللرہ ادات جمع اولان (لر) علاوہ سیلہ جمع قیلنیر:
 کوزل، کوزلار؛ چرکین، چرکینلر؛ طویال، طویاللر؛ قوتلی،
 قوتلیلر؛ شاعر، شاعرلر؛ کلکدن کان وکلنلر؛ اولمقدن اولان
 و اولانلر؛ سولمکدن سویلن و سویلنلر؛ اوقونمقدن اوقونان
 و اوقونانلر۔

(بن، سن، او) ضمیرلری دخی مفرد ایچون اولوب جمعدہ
 (بز، سز، آنلر) دینیر۔ ضمیرہ مخصوص ادات خبر اولان (ایم)
 و تخفیف ایله (م)، و (سین) لفظلرینک جمعدہ (ز) و (سگزل)
 و عادی ادات خبر اولان (در) لفظنک جمعدہ یئہ (در) یا خود
 (درلر) دینیر: بز، سز، سگزل، آنلردر۔

اضافت و فاعل علاماتی اولان (م، ک، ی) حرفلرینک جمعی
 (مز، گز، لری) اولور: کتابمز، کتابگزل، کتابلری، اومز،
 اوگزل، اولری۔

ضمائرک جمع متکلمی اولان (بز) و جمع مخاطبی اولان (سز) لفظلری مرته قدر جمع ایسه ده بعض کره تعظیم ایچون مفرد مقامنده ده قوللانیلیر . بعض کره دخی تا کیداً بونلره (لر) لفظی علاوه اولنهرق (بز لر) دینیر .

لسانمزده اسم اشارت اولان (بو) و (شو) لفظلربنک جمعنده (بونلر) و (شونلر) دینیر .

مصدرلر دخی جمع اولورسه ده استعمالاً حاصل مصدر صیغهلری اکثردر : کله لر ، کتسه لر ، بوله لر ، آرامه لر .

تمرین

۱۹ — آشاغیده کی اسملرک طلبه طرفدن جمع بایلمه سی :
 آتلی . آج . اورمان . چاور . جامع . سفره . حقه . قلمتراش .
 چاقی . کچه . بورو . کتاب . فس . دستی . کوفه . الماس . سرو . باغچه .
 صاقی . دولاب . نخم . فندق . جوز . شفتالو . زردآلو . قارپوز .
 چارشو . دکان . چغراق . سورمه . مطبخ .

//////////

تمرین

۲۰ — طلبه شوجملهلری استنساخ ایدوب ایچنده بولنان جمع اولان کلامک آلتنه برر چیزکی چیره جکدر :

شونلر کتاب و بونلر قلم — کتابکز نره ده در — بز طالعز و سز
 جاهلسکز — مکتبوز بر بیوک مکتبدر — چوجقلر مکتبیدن کادی
 — آنلر چانطه لرینی غائب ایتدی — سز بونلری کوردکیزی ؟ —

برادر لرمن بو کون حرکت ایده بکلر — آنلرک خواجه لری غالمدرلر
 — بو کون یازو یازانلر برادرلرم ایدی — دو کونده بولنانلر مموجه
 زاده لرمدر — بو آدم لرک کله لری لازم ایدی .

﴿ احوال اسم ﴾

۱- ملر عباره ایچنده اوچ حالک برندن خالی اولماز: ۱ مجرد،
 ۲ مفعول ، ۳ اضافت .
 مجرد؛ مفعول و اضافت علامانندن خالی اوله رقی کندی حالنده
 قالان اسمدر. شمندی یه قدر کوردیکمز اسملر بتون مجرددر:
 کتاب، قوزی، اطه، بن، سن، بو، شو، بر، ایکی، او قومق، یازمق .
 مفعول؛ آخرنده کنندنن خارج (ی) یا خود (ه) بولنان
 اسمدر: کتابی، کتابه؛ قلمی، قلمه؛ کوپکی، کوپکه . اگر
 مجردک آخرنده حروف املادن بری بولنورسه مفعول حالنده
 (ی) دن و (ه) دن اول برده (ی) بولندریلور: صوبایی، صوبایه؛
 اوطه یی، اوطه یه؛ اویقوی، اویقویه؛ چالنی یی، چالنی یه .
 آخرنده (ی) یا خود (ی) بولنان مفعوله (مفعول به صر مح)
 و (ه) یا خود (به) بولنان ایله (دن) و (ایله) و (ایچون) و (ده)
 کبی ادات آلایله (مفعول به غیر صر مح) دینیر [*] .

[*] مفعول به غیر صر بکلرک انواعی لسان هئمانینکه ایکنجی سنه سننده

اضافت بر اسمی بشقہ بر اسمہ اولامق دیمک اولمغله ایکی
اسمده اولور؛ آنلردن برینه (مضاف) و دیکربنه (مضاف الیه)
دینیر و ایکسنه بردن (ترکیب اضافی) یاخود (مربک اضافی)
کعبیر اولنور. ترکیه ترکیب اضافیلرده (مضاف الیه) اول
(مضاف) صکره بولنور.

مضاف؛ آخرنده حروف املادن بری اولمایان اسملره کوره
مفعول به صریح صورتنده بولنادر: خواجه نك کتابی، کاتبك
قلمی، چوبانك کوپکی. آخرنده حروف املا بولنان اسملره
کوره (سی) لفظیله ختام بولنادر: اوطنه نك صوباسی، قوناغك
باغچه سی، اوشاغك اویقوسی، اورانك چالغیسی.

مضاف الیه؛ آخرنده حرف املا اولمایانلره کوره سوکنه
یالگنز صاغص کاف و حرف املا ایله ختام بولان اسملره کوره
نون ایله برابر صاغص کاف کتیرلمش اولان اسمدر: اوڭ
باغچه سی، کتابك جلدی، صوبانك بوروسی، قپونك قنادی،
اوطنه نك دولابی، کمینك دیرکی.

اخطار — حرف املا نك وجودینه عائد قواعد مفردلره
کوره در؛ جمعلرده حرف املا منتهی دکلدر تکمیل مفرد و جمع
اوله رق ایراد اولنان امثله آتیه دن ده نمایاندر:

حرف املاسی اولمایان مفرد لک مثالری

اضافت		مفعول		مجرد
مضاف	مضاف الیه	مفعول به غیر صریح	مفعول به صریح	
کتابی	کتابک	کتابه	کتابی	کتاب
کاغدی	کاغذک	کاغذہ	کاغذی	کاغذ
اوی	اویک	اوه	اوی	او
آبی	آبک	آبه	آبی	آی

جملرینک مثالری

کتابلری	کتابلرک	کتابلره	کتابلری	کتابلر
کاغذلری	کاغذلرک	کاغذلره	کاغذلری	کاغذلر
اولری	اولرک	اولره	اولری	اولر
آیلری	آیلرک	آیلره	آیلری	آیلر

حرف املاسی اولان مفرد لک مثالری

اضافت		مفعول		مجرد
مضاف	مضاف الیه	مفعول به غیر صریح	مفعول به صریح	
صوباسی	صوبانک	صوبایه	صوبایی	صوبا
بورغوسی	بورغونک	بورغویه	بورغویی	بورغو
باشچیسی	باشچینک	باشچیه	باشچیئی	باشچه
چالغیسی	چالغینک	چالغیه	چالغیئی	چالغی

جملرینک مثالری

صوبالری	صوبالرک	صوبالره	صوبالری	صوبالر
بورغولری	بورغولرک	بورغولره	بورغولری	بورغولر
باشچیلری	باشچیلرک	باشچیلره	باشچیلری	باشچیلر
چالغیلری	چالغیلرک	چالغیلره	چالغیلری	چالغیلر

قاعدہ — اگر مضافك آخرینه شو (ده ، دن ، جه)

اداتلرك بری کلیسه مضافك یابی نونه قلب اولنور : قیونك
اوگنده ، اوك ایچنده ، آنك قولیجه . اكر (ده) ، دنخی مخفنی
اولورسه مضافك یابی نونه قلب اولناز ومدكور (ده) یالاکز
یازیلیر : برادرمك قلمی وار حتی کتابی ده وار .

سنجاق و بیراق کی قاف ایله ختام بولان ترکیه کله لرك
قافلری مفعول و اضافت حاللرنده غینه و اوچ و کوچ کی برهجالیر
مستقی اولق اوزره ایکی و یا خود ده یا زیاده هجالی اولوب
(ج) ایله نهایتلن کله لرك مفعول و اضافت حاللرنده چیملری مطاقا
(ج)ه تبدیل اولنور : سنجاق ، سنجانغی ، سنجانغه ، سنجانك ،
سنجانغی ؛ کریچ ، کریچی ، کریجه ، کریچك ، کریچی .

اسم مجردلر عبارتده مبتدا ، خبر ، فاعل ، نائب فاعل
و منادی اولور و آخرینه ادوات اتصالیله مفعول و اضافت حالنه
قابیلیتی بولنور : بو کتابدر ، کتاب قیمتلیدر ، یازو بیودی ،
کتاب کوچلیدی ، برادر افندی !

مضافلردنخی بعضاً مجرد موقعنده بولنورق مفعول و اضافت
حالنه قابیلیتی اوله بیایر . فقط مضافك (ی) سی بعض دفعه نونه
تبدیل اولنور و بعض دفعه (ی) باقی قالدینی حالده برنون زیاده
ایدیایر . بناء علیه بر کله هم مضاف وهم مفعول ؛ هم مضاف
وهم مضاف ایله ؛ ایکی دفعه مضاف اولورسه آراده برنون پیدا

اولور: احمدك اوی بیوکدر، بن آنك اوی بیلیرم، برکره اوینه
 کیتمش ایدم، چوق دفعه لر اوینك قیرسنی چالمش ایدك .
 مصدر و حاصل مصدر صیغہ لری ده مجرد و مفعول و اضافت
 اولور، آنجق بو احوالده استعمالاً حاصل مصدر صیغہ لری
 اکثر در . برده اصل مصدر صیغہ سنك اضافة و مضاف الیه
 مہجوردر مثلاً «فلامك طارلمسی و طارلمسنك اصلی یوقدر»
 دینوب طارلمنی و طارلمقنك دینلمز .

صفتلر ده دخی اسملر ده اولدینی کی احوال اسم جاریدر:
 کوزل ، کوزلی ، کوزله ، کوزلك ، کوزلی ؛ قوتلی ، قوتلی بی ،
 قوتلی به ، قوتلینك ، قوتلیسی ؛ کوزلر ، کوزلاری ، کوزلره ،
 کوزلارك ، کوزلاری .

ضمیرلر دخی عبارتہ ده مجرد اولدینی کی مفعول و مضاف الیه
 اولوب مضاف اوله ماز . ضمیرلرک مجرد حالی مبحثندہ مذکور
 اولدینی اوزره (بن ، سن ، او ، بز ، سز ، آنلر) در . مفعول
 حالندہ ، مفعول به صریحی شوبله (بنی ، سنی ، آنی ، بزلی ،
 سزلی ، آنلری) ؛ مفعول به غیر صریحی بویله : (بگا ، سگا ،
 آگا ، بزہ ، سزہ ، آنلرہ) یا خود (بندن ، سندن ، آندن ،
 بزدن ، سزدن ، آنلردن) یا خود (بنملہ ، سننگلہ ، آننگلہ ،
 بزملہ ، سزنگلہ ، آنلرک ایله) اولور .

مضاف الیه حالندہ (بنم ، سنك ، آنك ، بزم ، سزك ، آنلرک) دینیر .
 اضافت علامتی علاوه اولدینی کلہ بی مضاف قیلوب بہمہ حال

کندندن اَوں پر مضاف الیہ بولنور و بناءً علیہ بو صورنلہ
مضاف اولان کمانده خاصہ احوال اسماء جاری اولور :

اضافات		مفعول			مجرد
مضاف الیہ		مفعول غیر صریح			مضاف
ساعتی	ساعتتک	ساعتتہ	ساعتی	ساعتم	متکلم
ساعتی	ساعتتک	ساعتتک	ساعتتکی	ساعتتک	مخاطب
ساعتی	ساعتتک	ساعتتہ	ساعتتی	ساعتی	غائب
ساعتیزی	ساعتتکزک	ساعتتیزہ	ساعتیزی	ساعتتیز	متکلم
ساعتتیزی	ساعتتکزک	ساعتتکزہ	ساعتتیزی	ساعتتکز	مخاطب
ساعتتیزی	ساعتتکزک	ساعتتکزہ	ساعتتیزی	ساعتتیزی	غائب

اسم اشارتگر مجرد و مفعول و مضاف الیہ اولوب مضاف
اولہ مازلر .

بجرد حالندہ (بو، شو، بونلر، شونلر) و مفعول حالندہ
(بونلی، بوگا، شونلی، شوگا، بونلری، بونلرہ؛ شونلری، شونلرہ)
و مضاف الیہ حالندہ (بونک، شونک؛ بونلرک، شونلرک) دینیر .

تمرین

۲۱ — طلبہ طرفندن آشاغیدہ کی کلمہ لک مفرد و جمع
اولہرق احوال نلانہ سنک تصریفی :

یاصدق. مندر. قارو. لولہ. کیرج. دلی. ولی. آیاقی. بیراق. قباقی.
بک. آقا. افندی. طوپاچ. جبہ. آمی. صو. صورغوج. تپہ. ابی.
ساری. چالشغان. تہیل. زنکین. چولاق.

تمرین

۲۲ - شاگردان نقطہ لری قالدروب یرینہ ضمیر لریک
احوالندن مناسبنی یازہ جقدر :

دون ... برادرکی کوردم — اولسکی کون ... برادرکی کوردم
— ... پدرک ... پدری سور — کلہ جک سنہ ... بو اودن
چیقہ جفز — برادرم بش کتاب صائون آلدی سز ... کوردکزی؟
— ... ابلہ کزدیکمز شو کوزل محللر پک ذوقہ کیتدی ...
اسلا ... خاطرمدن چیقہ مارہ مایہ جنم — دون کوپریدہ کوردیکمز
آدم پدرمہ سلام کوندردی ... دہ ... سلامنی آلدی .

تمرین

۲۳ - طلبہ آشاغیدہ کی جملہ لردہ بولنان نقطہ لری
قالدروب آنلردن اول اولان کلمہ لریک آخرینہ اضافت ضمیر لریک
یوقاریدہ کوردیکمز وجملہ احوالندن مناسبنی یازہ جقدر :

بنم برادر ... سنک ہم شیرہ ... — آنک کتاب ... — سن
کتاب ... نرہدہ فائب ایتدک؟ — سنک ساعت ... جامی نصل
اولیدہ قیرلدی — کل سنک ابلہ ساعت کوستک ... دکشدرلم —
بن ساعتک کوستک ... دکشم زیرا او بنم پدر ... یادکاریدر —
برادر ... ازمیردن سکز قوطی رزاقی کوندرمش آنلریک ایکی قوطی
... سزہ کوندردہ جکم — سن جزدان ... کیمہ ویردک؟ —
برادرم جزدان ... ہم شیرہ سنہ ویردی — قرداشم بتون بنم کاغدلر
... بیرتمش — درس لر ... چالیشان چوجنی خواجہ سی سور .

تمرین

۲۴ — طلبہ قطعه لک یرینہ اسم اشارت لک احوالندن
مناسبی یازہ حق قدر :

... کتابک کاغدی بیاض ... کی صادریدر — دون برادرملہ
... فلملری برلکده سچدک، او ... وین ... بکندم — ... سوزینہ
اوپودہ آدبکک کناهنہ کیرمه — پدرم ... یازدی عموجه مده ..
یازدی .. آشاغیدہ کی آغا جلدہ برخی مروه واردر، ایشته بونک
ایچون ... مبولی آغا جر دینیر شو او ہیچ هوا آلاز ...
ایسہ فایت هواداردر، بناء مہیہ ... بن ... رجیح ایدرم —
صمصاه دن کلدیکنی کوردیکز ... بیوک کی ارده سابه کیده جلاہ ایمش
— ... کتابدن ایندیکم استفادہ بی ... کتابدن ایدهم .

— ❦ باب ثانی ❦ —

فعل

فعل ؛ برکلمہ درکہ باشلی باشنه معناسی وار واومضامک زمان
ماضی به یاخود حاله ویا استقباله دلالتی واردر. فعللر مدلوللری
اولان ازمه اعتباریل ماضی، حال واستقبال قسملرینه منقسم
اولوب بونلرکده وجه آتی برطاقم صنوف وفروعی واردر و مجموعی
طقوز قسمدر: ماضی شهودی، ماضی نقلی، مضارع، حال، استقبال،
فعل وجودی، فعل التزامی، امر حاضر، امر قائب. بونلرک هربری
مصدر صیغه لرندن [۱] ادات مصدر اولان (مک) یاخود (مق)
حذف اولوب ماده اصله به برطاقم منتہالرعلاوه سبله حاصل اولور.

[۱] ملی الموم صیغه، هرہانکی زمان اولورسه اولسون بر مصدرک
بر زمانی افادہ ضمنندہ فعل حاله کلمہ ایچون کیردیکی بر قایدیر .

مصادر خفیفہ و ثقیلہ دن مشتق افعالک تہاری

ماضی شہودی	ماضی نقلی	مضارع	حال
(خفیف) (ثقیل)	خفیف و ثقیل اچون	خفیف و ثقیل اچون	خفیف و ثقیل اچون
دم	دم	دم	بورم
دک	دک	دسین [۱]	بورسین [۱]
دی	دی	ر	بور
دک	دق	رز	بورز
دکر	دکر	دسکز	بورسکز
دبلر	دبلر	رلر	بورلر

استعمال	فعل و جی	عمل الزامی
خفیف و ثقیل اچون	خفیف و ثقیل اچون	خفیف و ثقیل اچون
جکم	جکم	جکم
حکین	حکین	حکین [۱]
جک	جک	لی
جکز	جکز	لیبر (لی نر)
جکسکز	جکسکز	ایسکز
جکلر	جکلر	ایبلر

امر حاضر	امر غائب
[۲] ک	ون
کر	ونلر

[۱] بونلرک نہایتلری (س) و (ک) ایلہ اولوق دہا طوفری ایسده ابرام قبیحی اولدنی اچون بولہ (ین) یازمق اولادر .
 [۲] امر حاضر صیغہ سی مصدرہ نظر آمادہ اصلیدن عبارت اولوب آکا مخصوص منہی دخی بولدر یالکز جمع صیغہ سندہ (ک) و یاخود (کز) کلیدہ

بومنتهالر مثبت فعللره مخصوص اولوب منفیلرده بونلردن
 اول بر (م) زیاده قیلنیر: کلدیم، کلدیم؛ قالدیم، قالدیم.
 فقط یالکیز مضارع صیغه سنک منفیلرنده غیر قیاسی اوله رز
 شو (م، مزسین، مز، میز، مزسکیز، مززلر) منتهالر استعمال
 اولنور؛ نقللره حال صیغه سی سناسنی اولوق اوزره میمدن صکره
 برالف زیاده ایدیلیلر.

اگر فعللرک استفهامی افاده ایتمه سی قصد اولنورسه ماضی
 شهودی و فعل التزامی و امر فائیده منتهالردن صکره و دیگر
 صیغه لرده فاعل علاماتندن ازل (می) علاه اولنور و امر
 حاضرلره ادات استفهام علاوه اولنماز: کلدیمی، کلدیمی،
 کلیوره یسین، کله ییمی الخ.

مصادر ثقیله ایله خفیفه دن متولد افعالک منتهی جدولی

وجهله تصریفی

ماضی شهودی

متکلم : کلدیم، قالدیم	} ن	متکلم : کلدک، قالدک
مخاطب : کلدک، قالدک		مخاطب : کلدکز، قالدکز
غائب : کلدی، قالدی		غائب : کلدیلر، قالدیلر

فعل وجوبی

متکلم : کلشم، قالمش	} ن	متکلم : کلشنز، قالمشنز
مخاطب : کلشسین، قالمشسین		مخاطب : کلشسکز، قالمشسکز
غائب : کلش، قالمش		غائب : کلشلر، قالمشلر

مضارع

متکلم : کلیرم، قالیرم	} مخاطب : کلیرسین، قالیرسین	متکلم : کلیرز، قالیرز
غائب : کلیر، قالیر		مخاطب : کلیرسکز، قالیرسکز
		غائب : کلیرلر، قالیرلر

حال

متکلم : کلیرورم، قالیرورم	} مخاطب : کلیرورسین، قالیرورسین	متکلم : کلیرورز، قالیرورز
غائب : کلیرور، قالیرور		مخاطب : کلیرورسکز، قالیرورسکز
		غائب : کلیرورلر، قالیرورلر

استقبال

متکلم : کلہ جکم، قالہ جنم	} مخاطب : کلہ جسین، قالہ جسین	متکلم : کلہ جکز، قالہ جفز
غائب : کلہ جاک، قالہ جق		مخاطب : کلہ جسکز، قالہ جسکز
		غائب : کلہ جکلر، قالہ جکلر

فعل وجوبی

متکلم : کلیمیم، قالیمیم	} مخاطب : کلیمسین، قالیمسین	متکلم : کلیمیز، قالیمیز
غائب : کلیمی، قالیمی		مخاطب : کلیمسکز، قالیمسکز
		غائب : کلیمیلر، قالیمیلر

فعل التزامی

متکلم : کلہیم، قالہیم	} مخاطب : کلہسین، قالہسین	متکلم : کلہلم، قالہلم
غائب : کلہ، قالہ		مخاطب : کلہسکز، قالہسکز
		غائب : کلہلر، قالہلر

امر حاضر

مفرد = کل، قال .

جمع = کالک، قالک؛ کاککز، قالککز .

امر فائب

مفرد = کلسون، قالسون .

جمع = کلسونلر، قالسونلر .

تمرین

۲۵ — طلبه آشاغبده کی مصدر لری ار لا منتهی جدولی
وجمله نانی منی اوله رق و نانا استفهام اوله رق تصریف ایده جکدر:
کورمک — یلمک — آلق — چقارمق — دتره مک —
اوشومک — کیرمک — چیمق — آکلامق — درشونمک —
طورمق — اوطورمق — قالمق — یاقق — اویومق — آغلامق
— یاشامق — صورمق — پیشیرمک — صولامق — دوکمک
— کولمک — سوزمک — دوشیرمک — طویلامق .

تمرین

۲۶ — طلبه شوچه لرده بولسان فعللرک هانکی زمانه
عاند اولدقلرینی سویله به جکدر :

عافل اولان هر وقت درس لرینه چالشیر — خواجه افندی درس لر منی
بزه یازدره جق — پدرم بو کون مکه دن هودت ایده جکندن هر حالده
کیدوب کندیسینی قارشیلایم — اکر مکتبه کیدیور ایسه کز بزده
برلکده کللم — بو جوجق هیچ وقتنی غائب ایتمبور، کیجه وکوندوز
چالشبور — بن کز مه به کیدیورم برادر مده برلکده کسون — بو
چوجقلر کبریتلرله اوینیورلر صکره باشه زه بر ایش چیقاره جقلر —
کندیلرندن سزه بحث ایتمش اولدیمز آدم لر دون ککشلر — بز خواجه
افندی نیک سویله دیکی کتابی آلدق سزده آلاک .

تمرین

۲۷ — بوده یوقاروده کی تمرینک عینی :

بعض قوشلر عملکت مزه یازین کلیرلر وقیشین عملکت زدن کیدرلر —
چالشه جق آدم یوزندن بللی اولور — اوغلم مکتبه ده درس لر که زیاده سیله

چالش‌میلین که امتحان کرده برنجی چینه‌سین — اییدن آنلایم دیرایکن بره
 درشویوردی — اودها جوجقدره، ایشاک نردیه واره جفته عقلی ایرضا
 — پشمش آشه صوقاناملی — برادرم کاسون ده امرایتدیککز شیشی آکا
 آله‌بریم — اوقو، دیورم بردرلو کندرسنه آکلانه میورم —
 کجه وکوندوز هیچ طورماز یازار — جیل او کاغدی ازسون
 ازسون ده صوغی ایچسون.

﴿ افعال بسیطه و مرکبه ﴾

مصادر بسنیطه دن تولد ایدن افعال بسیط و مصادر مرکبه دن
 تولد ایدن افعال مرکبه دره. آنلرک تصریفی جزء تانیلرنده اجرا
 اولنور: صانه بیلدم، صاتیویردم الخ؛ یازه طور یاز طور کز الخ؛
 طوره قالدی، طوره قالدیلر الخ.

بوانردن ماعدا افعال مرکبه تک برده حکایه، روایت، شرطیه
 قسملری واردرکه بونلرک جمله‌سی عدیم المصدر بر لفظ بی معنادن
 تولدایدیر؛ اوده (ایدی، ایمش، ایسه) کله لرینک ماده اصلیه‌سی
 اولان (ای) لفظیدر.

ایدی، ایمش، ایسه کله لرینه (افعال ناقصه) تعبیر اولنورکه
 معناسی کندیلرله تمام اولمایان فعللر دیمکدر؛ فی الحقیقه ایدی
 وایمش وایسه دینلرکده معنی تام اولمایوب نه ایدی؟ نه ایمش؟
 نه ایسه؟ دیو استفهام اولنور.

کلمات مذکورنه تک مضارع و امر و نهی و سائر صیغهلری
 یوقدر تصریفاتی شوهدر:

صیغه شرطیه	ماضی نقلی	ماضی شہوری	
ایسہم	ایمشم	ایدم	متکلم :
ایسہک	ایمشین	ایدک	مخاطب :
ایسہ	ایمش	ایدی	غائب :
ایسہک	ایمشنز	ایدک	متکلم :
ایسہگز	ایمشسگز	ایدگز	مخاطب :
ایسہلر	ایمشلر	ایدیلر	غائب :

قاعدہ — بر فعلک حکایہ ویا روایت ویا شرطیہ صیغہ لری
 تشکیل ایتکدہ قاعدہ اوفعلک ہر بر صیغہ سنک مفرد غائبی
 آلوب آخرینہ تشکیل اولنہ جق صیغہ حکایہ صیغہ سی ایسہ
 افعال ناقصہ نک ماضی شہودینسی وروایت صیغہ سی ایسہ افعال
 ناقصہ نک ماضی نقلینسی وشرطیہ صیغہ سی ایسہ افعال ناقصہ نک
 صیغہ شرطیہ سنی علاوہ ایتکدر .

تنبیہ — حکایہ فعللریلہ شرطیہ فعللرینک امر حاضر و امر
 غائب لری اولمایوب روایت فعللرینک دہ ماضی شہودیلری ایلہ
 امر حاضر وغائب لری یوقدر وشرطیہ صیغہ لرینک ماضی
 شہودینسندہ علامت فاعلی اولافاعلی ضمیر لری، (ایسہ) لفظنندن
 اول کلیر وسائر صیغہ لردہ ضمیر لری آندن صگرہ بولنور: کلام
 ایسہ، کلدک ایسہ، کلدگز ایسہ، کلیر ایسہ، کلیر ایسہم، کلیر ایسہم الخ.

حکایه روایت و شرطیه صیغه لری

مصادر خفیه دن

منفی	مثبت	
کلدی ایدی	کلدی ایدی	حکایه ماضی شهودی
کلش ایدی	کلش ایدی	حکایه ماضی نقلی
کلز ایدی	کلیر ایدی	حکایه مضارع
کلبور ایدی	کلبور ایدی	حکایه حال
کلیه جک ایدی	کله جک ایدی	حکایه استقبال
کلملی ایدی	کللی ایدی	حکایه فعل وجوبی
کلیه ایدی	کله ایدی	حکایه فعل التزامی
کلمش ایمش	کلش ایمش	روایت ماضی نقلی
کلز ایمش	کلیر ایمش	روایت مضارع
کلبور ایمش	کلبور ایمش	روایت حال
کلیه جک ایمش	کله جک ایمش	روایت استقبال
کلملی ایمش	کللی ایمش	روایت فعلی وجوبی
کلیه ایمش	کله ایمش	روایت فعل التزامی
کلدی ایسه	کلدی ایسه	ماضی شهودی شرطی
کلمش ایسه	کلش ایسه	ماضی نقلی شرطی
کلز ایسه	کلیر ایسه	مضارع شرطی
کلبور ایسه	کلبور ایسه	حال شرطی
کلیه جک ایسه	کله جک ایسه	استقبال شرطی
کله مدی	کله بیلدی	فعل استطاعت
کلپور مدی	کلپور مدی	فعل استیصال

حکایه و روایت و شرطیه صیغه لری

مصادر ثقیله دن

منفی

مثبت

قلمانی ایدی	قالدی ایدی	حکایه ماضی شهودی
قلامش ایدی	قالمش ایدی	حکایه ماضی نقلی
قلماز ایدی	قالیر ایدی	حکایه مضارع
قالیور ایدی	قالیور ایدی	حکایه حال
قلمایه جق ایدی	قاله جق ایدی	حکایه استقبال
قلاملی ایدی	قالملی ایدی	حکایه فعل وجوبی
قلمایه ایدی	قاله ایدی	حکایه فعل التزامی
قلامش ایمش	قالمش ایمش	روایت ماضی نقلی
قلماز ایمش	قالیر ایمش	روایت مضارع
قالیور ایمش	قالیور ایمش	روایت حال
قلمایه جق ایمش	قاله جق ایمش	روایت استقبال
قلاملی ایمش	قالملی ایمش	روایت فعل وجوبی
قلمایه ایمش	قاله ایمش	روایت فعل التزامی
قلمادی ایسه	قالدی ایسه	ماضی شهودی شرطی
قلامش ایسه	قالمش ایسه	ماضی نقلی شرطی
قلماز ایسه	قالیر ایسه	مضارع شرطی
قالیور ایسه	قالیور ایسه	حال شرطی
قلمایه جق ایسه	قاله جق ایسه	استقبال شرطی
قاله مادی	قاله بیلدی	فعل استطاعت
قالیور مادی	قالیور دی	فعل استعمال

تمرین

۲۸ - طلبہ آشاغیدہ کی مصدر لڑک اوتلا حکایہ صیغہ لرینی
 و صگرہ روایت صیغہ لرینی و دھا صگرہ شرطیہ صیغہ لرینی
 تصریف ایده جکدر:

قاچق - آچق - قاباق - چیمق - کیرمک -
 اوطورمق - یامق - صارمق - کولمک - آغلامق.

افادہ

بر فعلک بر فاعلی و متعدی اولدیغنه کورہ بردہ مفعول بہ
 صریحی اولدینی کی متعدد مفعول بہ غیر صریحی اوله بیلیر
 و فعل مجھول لڑک فاعلی محذوف اولوب مفعولی آنک مقامندہ
 بولندینی ایچون آ کما (نائب فاعل) دینیر مثلا « یازو یازلدی »
 جملہ سندہ کی (یازو) اصلہ فاعلک کہ یازان آدمکدر ذکر می متروک
 اولغله مفعول ایکن آنک مقامنہ قائم اولمش و نائب فاعل بولمشدرہ
 بناء علیہ فعل ایله فاعلی و نائب فاعل دن و - ا کر وار ایسه بر
 یاخود دھا زیادہ - مفعول دن ترکیب ایدن جملہ یه (جملہ فعلیہ)
 و ایچندہ فعل بولنمایوب یا لکنز اسم دن ترکیب ایدن جملہ یه (جملہ
 اسمیہ) دینیر و بواسطہ لردن کندیسنہ حکم ویریلنه (مبتدا)
 و حکم طرفہ (خبر) دینیر .

بر فعلک فاعلی و یا مفعول بہ صریحی و یاخود مفعول بہ غیر
 صریحی در حال بولمق ایچون شویله بر معیار راردر کہ فعل ایله
 فاعل شخص اولور ایسه مفردہ (کیم) و جمعہ (کیملر) و شخص

اولماز ایسه مفرده (نه) و جمعهده (نه لر) دیو سسؤال اولندقدنه
 جوابنده فاعل ؛ واؤلا فاعل صگره فعل سویلنوب بولنردن
 صگره اکر مفعول شخص ایسه (کیمی) ویا (کیملری) واکر
 شخص دکل ایسه (نهیی) ویا (نه لری) دیو سسؤال اولندقدنه جوابنده
 مفعول به صریح ؛ واولا فعلی صگره فاعل سویلنوب آنلردن
 صگره اکر مفعول شخص ایسه (کیمه) یاخود (کیمدن) یاخود
 (کیمک ایله) الخ واکر مفعول شخص دکل ایسه (نهیه) و (ترهیه)
 یاخود (نه دن) و (تره دن) یاخود (نه ایله) الخ دیو سسؤال اولندقدنه
 جوابنده مفعول به غیر صریح بولنور . « اوسار قدره » کبی جمله
 اسمیه لرك مبتداسنه دخی (کیم) لفظی دلیل اوله بیلیر . « نه
 سویله یور؟ » کبی یرلرده (نه) لفظی مفعوله دخی معیار اولور .

تمرین

۲۹ — طابه آشاغیده کی جمله لرده بولنان فاعلاری برستونه ،
 مفعول به صریح لری دیگر برستونه ، مفعول به غیر صریح لری ده
 دیگر برستونه یازه جقدر :

تلکی قارغه ایله اکلندی — جناب حق انسان طوپراقدن خلق
 ایله دی — پدر ووالده منه اطاعت ایتلیز — ادبلی آدم کیمسه به فنا
 لاندی سویله من — پدر ، چوجقلری ایچون چالیشیر — چوجقلر
 اوقویوب یازمه به غیرت ایتلیر — بن بوکون صباحدن آقشامه قدر
 طولاشدم — اوشاق افندیسنه اطاعت ایدر — برادرم کتابنه برکوزل
 جلد یاپدردی — یازدیم یازو مکتبده قالدی — بن کتابی چکمهجه به
 قویدم — برادرم غائب ایتدیکی قلملری چکمهجه نك کوزنده بولدی .

تمرین

۳۰ - طلبہ فقط لک کرینہ مناسب برفاعل و یا مفعول بہ

صریح یا خود مفعول بہ غیر صریح یا زہ جقدر :

... قلم ایلہ یازیلیر — ... و ... اولایان ... یازو یازہ ماز
 — ... بو کون چارشوبہ کیدوب بر ... آله جنم — برادرم دون
 کتابچیدن صانون آلدینی ... بیرندی — احمد ... یازو یازبور —
 فوشلرک ... اکلنجه لی اولور — فاندہ لی کتابدن ... استفادہ ایدر
 — شعبان آیدن صکرہ ... کلیر — جناب حق ... ساثر
 حیوانلرہ فائق قیلمشدر — ... تربیہ لی اولان ... سور .

﴿ افعال وصفیہ ﴾

لسان ترکیبہ بعض افعال کنڈیلرینہ اتصال ایدن بعض
 لواحق ایلہ صفت مقامندہ قوللانیلیر . شویله کہ : ماضی شہودینک
 جمع متکلمیلہ فعل استقبال مفرد غائب صیغہ سی علامت فاعل
 اولان فعل ضمیری آلہرق ماضی متکلمک جمعندہ کی متہالردن
 اول بر (ی) زیادہ قیلندینی و ضمیرہ اتصال ایلہ حرکہ لئن قاف
 غینہ مبدل اولدینی وقت او صیغہ من حیث المعنی صفت و من
 جهة الصورة اسم حکمندہ اولہرق کنڈیسنندہ احوال اسم جاری
 اولور و بو ایکی صورتندہ ماضی شہودینک جمع متکلمیلہ
 استقبال مفرد غائبہ (فعل وصفی) دینیر : کلدیکم وقت سویلرم ،
 یازدیغم زمان او قورم ، او قویہ جنم شیشی از بر لرم .

تمرین

۳۱ — طلبہ آشاغیدہ کی جاہلردہ بولنان افعال وصفہ

خبر ویرہ جکدر :

پدرمک کوندردیکی پارہ لری بتول صرف ایدوب شیمدی پارہ
 قالدیغمدن نہ یا یا جفی ونہ ایدہ جکی بیامیورم — دون برادرم بتول
 کزدیکی عملردہ نہ یا پدیفی ونہ کوردیکی ونہ ایله مشغول اولدیفی
 نقل ایشدی — احمد انندی اوچ کونده یازدانی کتسابی ایکی کون
 یازہ جفی تمهد ایشدیکی ایشتدی بکز ذات بودر — نیم کوردیکی
 وایشتدی بکم شی بوندن عبارتدر — بزه کوندردی بکم کتابلری بر
 اول او قوبہ جفکزی وعد ایدر میسکز ؟

﴿ ربط صیغہ لری ﴾

درت قسمدن :

۱ — صیغہ عطفیہ در کہ علامت مصدر حذف اولندقدہ
 صکرہ یرینه (وب) یا خود (یوب) علاوه سیله تشکیل اولنور :
 کلوب ، کیدوب ، آکلایوب .

۲ — صیغہ تعقیبیه در کہ علامت مصدر حذف اولنوب
 یرینه خفیقلردہ (یحک) و ثقیلردہ (یحق) علاوه سیله اولور :
 کلیجک ، قالیجق ، بومغنی شمدی لسانمزدہ (نجہ) لفظیلہ وبمضا
 افعال وصفیه (کی) اداتی علاوه سیله افادہ اولنور : کلنجہ ، قالنجہ ،
 برادرم اسنانبولہ کلدیکی کی بن اورایہ کیده جکم .

۳ — صیغہ ابتدائیہ استمراریہ در کہ فعل الزامینک مفرد

فائزہ (لی) ادائی علاقہ سیلہ اولور : مکتبہ کیرہلی کوزمہ اویقو
کیرمدی .

۴ - صیغہ توقتیه در کہ ماضی - سہو دینک جمع متکلمنہ
(جہ) ادائی علاقہ سیلہ اولور : کلدیکہ ، کیتدیکہ ، او قودیکہ .

تمرین

۳۲ - طلبہ آشناغیدہ کی جملہ لردہ بولنان ربط صیغہ لرینک
ہانکی قسمدن اولدیغی سولہ یہ جکر :

مکتب ملکیتہ کیرہلی خیل ترقی ایتدم - بن مکتبہ کیدوب
کلدیکہ و درس لرم ایله مشغول بولندیکہ پدم پک مخنوں اولور -
بو او صائلدینی کبی مملکتہ کیدہ جکر - بندہ کز هرکیجه وظیفہ لری
یازوب ساعت بشہ کلنجہ یاتارم - چوق بول یورودیکہ درمانسز
قالیورم - برادرم مکتبہ کلوب کیدوبور - پدم مملکتدن کلنجہ
نی مکتب سلطانی یہ یازدرہ جق .

تمرین

۳۳ - طلبہ آشناغیدہ کی جملہ لردہ بولنان کلمہ لریک قواعد جہ
نہ اولدقلرینی خبر ویرم جکر :

دنیا دہ بختیار اولہم دین دسرینہ کوزل چالشمیلیدر - عالم ایله
جاهل براولاز - شوکتاپک حاوی اولدینی رسم لر غایت کوزلدہر -
بقال صائلدینک یاغہ باق قال - شوکتا صابہ باغیر ساق عجبا بزہ باغیر ساق
کتورری ؟ - قومشومنہ ایله خام اوغلی علی بہ پک باشندہ اوغلم
ہلی بی دیدی - سولہ دیورم سولہ دیورم - سولہ دیورم - یازور
یارین آشجی یہ یاغ ویر - دون اشتهک شوپہ نک آلتندہ کی اینشدن
اینیور ایدی - تاخیردن صکرہ برینہ کتوریلن وعدہ خیر بو قدرہ .

باب ثالث

ادوات یا خود حروف معانی

ادوات یا خود حروف معانی با نلی باشنه معناسی اولما بولر
اسماء و افعال میانده معیندار اولان کلمه لر در و مکتبدن اوه کلمه
اوده او طور دم و جمله سنده کی (دن) و (و) و (ده) انظاری کبی
ادوانک باشدیجه لری آتیا مذکوردر :

آ — ادات خطاب و تأکید وتلطف و تعجب .	او کجه — صکره مقابلی بر طرف زمان .
آرتق — ادات اکتفا .	اویله — ادات تمثیل .
ایشته — ادات تنبیه و اشارت .	آه — ادات تحسیر .
اصلا — ادات تأکید و نفی .	ای — ادات استنطاق .
اڭ — ادات تفضیل .	ایچون — ادات تعلیل و مفعول له اداتی .
اکر — ادات شرط .	ایسه — ادات شرط مخفی (سه) در .
الا — ادات استثنا .	ایکن — ادات حال .
البته — ادات تأکید و اثبات .	ایله — ادات مصاحبت و استعانه .
اما — ادات استدراک .	ایندی — ادات تفصیل و ابتدا و تعجیل .
امان — ادات رجا و استمداد و تنفر .	باری — ادات ترجیح و تمی .
آنجق — ادات حصر .	برابر — ادات تشریک .
اوت — ادات تصدیق .	بری یا خود پرو — ادات استمرار .
اوزره — ادات استعلاء .	بشقه — ادات استثنا .
اوزرینه — ادات استعلاء .	
اول — ادات تعریف .	

- بعض — ادات تغلیل که بر اسم عربی در .
- بلکه — ادات ترجیح .
- بناء — ادات بیان و تفریح .
- بناء علیه — بوکا بناء مناسبه تفریح مقامنده مستعملدر .
- بوجه — ادات تمثیل .
- بیله — ادات عطف و وصل .
- بک — ادات تفضیل .
- بکی — بک ای مخفی اوله رق ادات تصدیق .
- ت — ادات تمذیه .
- تا — ادات فایت .
- تک — ادات تمی .
- جه — ادات نسبت و ادات ظرف و افراد .
- جغز } ادات تصغیر .
- جفی } ادات تصغیر .
- جک } ادات تصغیر .
- جکز } ادات تصغیر .
- چونکه — ادات تغلیل .
- خبر — ادات نفی .
- خیلی — ادات تکثیر .
- دائما — ادات استمرار .
- دخی — ادات عطف و تشریح .
- مخفی (ده) در .
- در — ادات خبر و تمذیه .
- دک — ادات انتها .
- دکل — ادات نفی .
- دکین — ادات انتها .
- دن — ادات بیان و ابتدا .
- ده — ادات ظرف و مفعول فیه اداتی .
- دها — ادات تفضیل و نفی حال اداتی .
- رقی } ادات استمرار و حال .
- رک } ادات استمرار و حال .
- سزین — ادات انتها و حال .
- شول — ادات تعریف .
- شیمدی — ادات حال و تفصیل .
- صکره اوکجه مقابلی بر ظرف زمان .
- طولایی — ادات بیان .
- فقط — ادات استدراک .
- کاشکی — ادات تمی .
- کبی — ادات ربط و بیان .
- کی — ادات تعریف .
- کیم — ادات استفهام .
- لر — ادات جمع .
- لاک — ادات مکان و مصدر و ادات نسبت و آلت و تخصیص .
- لکن — ادات استدراک .
- لنی — ادات مکان و مصدر و ادات نسبت و آلت و تخصیص .
- مثلا — ادات تمثیل .

هر — ادات تعمیم .	می — ادات استفهام .
هم — ادات عطف و اشتریک .	نکیم — ادات تشبیه و تمثیل .
جان — ادات حصر .	نصل — کیفیتین سؤاله مخصوص ادات استفهام .
هیچ — ادات نفی و انکار .	نه — ادات استفهام .
یا — ادات تأکید و تمجید .	نیجه — ادات استفهام و تکذیب .
یا خود — ادات تردید مخفی (یا) در .	و — حرف عطف .
یا لکن — ادات حصر .	هانکی — طلب تعیینه مخصوص ادات استفهام .
یوق — ادات نفی .	

تمرین

۳۴ — طلبه شو جمله لرده بولنان ادواتی برستونه یازوب
نه اداتی اولداغنی کوستره جکدر :

وعد ایتمه ایله وعدینی اجرا ایتمک آراسنده چوق فرق وارد
— غلطه دن مک اوغله تونل ایله ایکی دقیقه ده چیقیلیر — بز بو
کون ادرنه به کیتک اوزره یوله چیقه جفز — بو کون مکتبدن کلیر
ایکن کتابی غائب ایندم — بویله کیدر ایسه امتعاذه صوریلان
سؤالره هیچ جواب ویرمه جهکسکز — بوراده ایکی کتاب ایله
برده قلم وارد — بوانندی کتابی آچمسنزین ودرسنی اوکریمکسنزین
صنفته کلش — بو یازو سنکی یوقسه برادر ککمی ؟

تحلیل

تحلیل بر جمله نك اجزای بولنان هر بر کله نك قواعدجه

کہ اولدقلربی تعیین ایتک دیمکدر . طلبه نك قواعدجه تحلیل
 ندمک اولدیغنی کوزلجه اکللمه سی ایچون شو جمله تحلیل
 ایشادیر .

برادرم شواولری بو آدمه ساتون آله جق وای برکراجی
 بولور ایسه آنلری کرابه ویره جکدر .

{ اسم جنس، مفرد مجرد، (ساتون آله جق) و (ویره جک)
 (و بولور ایسه) فعللرینک فاعلی، (م) اضافت علامتی . } برادرم

{ اسم اشارت، مفرد مجرد، مشارالیهی (اولر) . } شو

{ اسم جنس، جمع و (ساتون آله جق) فعلنک مفعول
 به صریحی . } اولری

{ اسم اشارت، مفرد مجرد، مشارالیهی (آدم) . } بو

{ اسم جنس، مفرد و (ساتون آله جق) فعلنک
 مفعول به غیر صریحی . } آدم

{ ادات بیان . } دن

{ فعل مرکب، استقبال، مفرد غائب، ساتون الملق
 مصدرندن، متعدی کامل، معلوم و مثبت . } ساتون آله- جق

{ حرف عطف . } و

{ صفت مشبہه، مجرد، موصوفی (کراجی) . } ای

{ عدد اصلی . } بر

{ صفت قیاسی، اسم منسوب، مجرد، (بولور ایسه)
 فعلنک مفعول به صریحی . } کراجی

فعل مرکب، مضارع شرطی، مفرد غائب، بولوق مصدر نندن، متعدی کامل، معلوم و مثبت .	} بولورایسه
ضمیر، جمع غائب، مرجعی (اولر) و (ویره جک) فعلنک مفعول به صریحی .	} آنلری
اسم جنس، مفرد و (ویره جک) فعلنک مفعول به غیر صریحی .	} کرایه
فعل بسیط، استقبال، مفرد غائب و یرمک مصدر نندن، متعدی کامل، معلوم و مثبت .	} ویره جک
ادات خبره .	} در

تمرین

۳۵ — طلبه شو جمله لری تحلیل ایده جکدر :

شاگرد اولان چوجق درس لری کوزلجه اوکرنلی و وظیفه لری
 دقت ایله یازملی و خواجه لرینه اطاعت ایتملیدر — انسانک تاربخنی
 طوغمق، مشقت چکمک، اولمهدن عبارت اولوق اوزره اوچ کله ایله
 بیان اولنور — تعطیل زمانلر ضعیفی کمی ایله سیاحت ایتمک و کوزل
 اورمانلری کزماک ویشیل چاپرلر اوزرنده اوپون اوینامق ایله کچیردک
 — دقتسز شاگرد پاپاغانه بکزر، زیرا بو نلرک بری هیچ بر شی
 آ کلامسزین لاقردی سویلر و دیگرکی معناسنی آ کلامسزین اذیر ایدر.

فینائی ۲ غروشدر .

باب عالی جاده سنده ۳۶ و ۳۸ نومرولی تفیض کتابخانه سنده
بولنان مکاتبه مخصوص کتابلردن بمضیبری

		غروش	پاره
حسین حفضی بک	سؤال وجوابی مختصر علم حال	۱	
»	سؤالی وجوابی ترتیب جدید امثله	۱	۲۰
»	رہبر جغرافیا	۱	
»	سؤالی وجوابی مبداء جغرافیا	۱	۲۰
»	» مختصر عثمانی جغرافیای	۱	۲۰
»	» رہنمای جغرافیای عمومی	۵	
»	خلاصہ صرف عثمانی	۱	
»	سؤالی جوابی خلاصہ تاریخ عثمانی	۱	۲۰
»	نسخ ورقمہ خطیہ قرائت کتابی	۱	۲۰
»	» نسخ خطیہ قرائت کتابی	۱	
»	» ورقمہ خطیہ	۱	
»	» چوجقلمہ رہبر قرائت (نسخ ورقمہ خطیہ)	۳	
»	» چوجقلمہ رہبر قرائت نسخ خطیہ	۲	
»	» ورقمہ خطیہ	۲	
»	» مینی مینی فریدون (قرائت کتابی)	۳	
»	قرائت خواجہ سی (نسخ ورقمہ دیوانی تعلیق خطیہ)	۲	۳۰
»	تسہیل القیای عثمانی	۱	
»	مبدأ حساب	۱	۲۰
»	سؤالی وجوابی فذلکۃ قواعد فارسیہ	۳	
احسان بک	کلزار اخلاق	۱	
فؤاد بک	چوجقلمہ عثمانی کتابی	۲	
فؤاد بک	چوجقلمہ اصول انشا و کتابت ورقمہ خطیہ	۲	
خیری بک	کوچک قرائت	۱	
احسان بک	املا معلمی	۱	
احسان بک	مکتوبات الاطفال ورقمہ خطیہ	۱	
حلمی بک	صہات اخلاق	۳	
	زبدۃ الاخلاق	۱	
علی نظیا بک	عقائد اسلامیہ دن ادمان ایکنجی لاحقہ	۱	۱۰
»	» ادمان اوچنجی	۲	۲۰